

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend. . .

De Reformatie

jaargang 59 / 44

II aug. 1984

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

Voor veertig jaar

UIT DE SCHRIFT

Waarom gelijkenissen? I

KERKELIJK LEVEN

Evangelisatie als vakantiewerk

Afscheiding in Hattem

OPVOEDINGEN ONDERWIJS

Catechese, stiefkind van moeder kerk? II

KORT GEHOUDEN

'Ik sta naast hem, hoor!'

BOEKBESPREKING

De Christian Reformed Church in perspectief

PERSSCHOUW

Plaatselijke boekhandel vervangt plaatselijke kerk

Voor veertig jaar

Den Haag

Vrijdag 11 augustus 1944.

Op het perron van het station in Gouda staan veel mensen op de trein te wachten. We ontdekken onder hen bekenden en maken een praatje. De trein die ons naar Den Haag zal brengen loopt binnen. In het gangpad van de trein staan we mannetje aan mannetje. We hebben gehoord dat in Den Haag een vergadering zal worden gehouden om ons te bezinnen op de kerkelijke situatie. Weer zien we bekenden. We horen enkelen praten over Prof. Dr. S. Greijdanus, die op 26 juli door de generale synode werd geschorst als hoogleraar en als emeritus dienaar des Woords van de Gereformeerde Kerk van Paesens c.a.; over prof. Dr. K. Schilder die op 3 augustus werd afgezet als hoogleraar en als emeritus predikant van de Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Delfshaven. Men vindt heel erg, wat gebeurd is, maar verder blijken de meningen verdeeld. De één vindt dat we 'eruit moeten'; de ander is daar niet voor. In Den Haag spoeden we ons naar het ge-

bouw dat in de bekendmaking werd genoemd. We kunnen er niet in. Er blijken zo vele broeders en zusters uit het hele land te zijn gekomen, dat het gebouw de schare bij lange na niet kan bevatten. Inderhaast is de grote Lutherse Kerk gehuurd. Daar moeten we heen. De kerk is weldra stampvol. Waarschijnlijk zijn er deze vrijdag wel elfhonderd mensen in die kerk samengekomen.

713
Ds. H. Knoop voert het woord. Hij houdt ons voor dat we allemaal schuldig staan aan het verval dat in het kerkelijk leven openbaar is geworden. Wij, gereformeerden, zijn in machtsverhoudingen gaan denken, kerkelijk, politiek. Er was onder ons een jacht naar succes, een hunkering naar macht en invloed. We leefden niet meer elke dag in de verwachting van Christus' wederkomst. Door dat verval is het mogelijk geworden dat onze meeste vergaderingen de gewetens gingen binden aan een leer waaraan Christus in Zijn woord ons niet bindt. Ons is een juk opgelegd dat Christus ons niet heeft opgelegd. O God van het verbond, ontferm u over ons!

En dan is daar Prof. K. Schilder. Een paar weken tevoren hebben de duitse instanties via zijn broer laten weten dat de duitse politie (terwille van de publieke opinie) hem niet meer zoekt zodat het niet nodig is dat hij nog langer ondergedoken blijft.

Prof. Schilder bestijgt de kansel.

Hij leest de Acte van Vrijmaking of Wederkeer. De hele nacht heeft hij er aan gewerkt. Het is een lang stuk. De zinnen zijn nogal ingewikkeld. 'Wij, ondergetekenden..., sedert geruimen tijd opgemerkt hebbende het bederf in de Gereformeerde Kerken in Nederland, zoowel in de vermindering of verloochening van de op Gods Woord gegronde geestelijke politie, orde en discipline of tucht der kerk, als in de verbastering van de leer, waarop gefundeerd is de bediening der Heilige Sacramenten naar de verordening van

Christus in Zijn Woord; en in het thans wel bevestigde misbruik der kerkelijke tucht, welke stukken naar onze Nederlandsche Ge-loofsbelijdenis (art. 29) alle raken de merkte-kenen der ware kerk; (...), achten ons geroe-pen, overeenkomstig het ambt aller gelovi-gen naar artikel 28 onzer Nederlandsche Ge-loofsbelijdenis, te verklaren en te besluiten gelijk wij verklaren en besluiten mits de-zen...'

We kunnen zo gauw niet alles begrijpen, maar de bedoeling is duidelijk. In de Acte wordt door 'ondergetekenden' uitgesproken dat zij het opgelegde juk afwerpen; herstel van de gebroken gemeenschap zoeken, en de geschorste en afgezette ambtsdragers blijven erkennen.

Ze geven daarvan kennis aan de Raad van de Gereformeerde Kerk waartoe ze behoren, met de bede, dat die Raad, door eveneens het juk van de synode af te werpen, het voor hen mogelijk zal maken zich onder zijn op-zicht en tucht te blijven stellen, om zo met elkaar de herstelde volle gemeenschap in Woord en Sacrament te oefenen in de vreze Gods.

Met ontroering zien we hoe de oude, 73-jari-ge Prof. Greijdanus de kansel beklimt. Daar staat hij dan, de geharnaste bestrijder van Leeruitspraken, Toelichting en Preadvies, de man die zo smadelijk behandeld werd. 'Met mij behoeft ge geen medelijden te hebben,' zegt hij. Het gaat immers om Christus' kerk. We moeten er niet uitgaan, maar eruit gewor-pen worden. We staan voor de keus. Ieder staat voor de keus. We moeten die keus be-kend maken. Maar als ge geen geloof hebt om dit te doen, moet ge het niet doen.'

We gaan naar huis, blij omdat we elkaar ge-zien hebben; onder de indruk van wat we ge-hoord hebben; bedrukt ook, want we bese-fen dat een zware taak op onze schouders ligt. We moeten kiezen en de keus bekend ma-ken. Dat zal bij velen grote moeite met zich brengen. Maar we zullen staan in de vrij-heid waarmee Christus vrij maakt. Als ge geen geloof hebt... We zijn niet allemaal ge-loofshelden. O God, ontferm U over ons.

's Avonds horen we dat op 9 augustus drie-en-twintig doodvonnissen door de bezettende macht zijn voltrokken. Drie-en-twintig leden van de Trouw-organisatie, die zich verzet hebben tegen de nationaal-socialistische ter-reur en vochten voor de bevrijding van land en volk en zo ook voor de vrijheid der kerk, zijn in het kamp Vught gefusilleerd. De Ar-beits-Einsatz-Kontrolldienst jaagt woedend op weerloze Nederlanders en telt haar slacht-offers bij tientallen.

■ Utrecht

Vrijdag 18 augustus 1944.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland komt te Utrecht in spoedvergadering bijeen onder presidium van prof. Dr. G. C. Berkouwer. Ondanks treinbeschietingen, razzia's, bombardemen-ten en huiszoekingen zijn de leden naar de Utrechtse Oosterkerk gekomen. Er moet ge-handeld worden! Aan de rebellie tegen het gezag van de generale synode moet zo spoe-dig mogelijk een eind gemaakt worden.

Al eerder waren ter synode krasse uitspraken gehoord. De Leeruitspraken van 1942 waren goddelijke waarheden genoemd. de generale synode van de Gereformeerde Kerken stond immers onder de leiding van de Heilige Geest. De scriba, Dr. J. Hoek, had al eens uitgesproken dat de 'bezwaarden' in strijd kwamen met de Heilige Schrift. Ze konden immers nooit uit de Schrift bewijzen dat de doop geen inwendige genade veronderstelt. Het ontging hem kennelijk dat het op de weg van de synode lag om uit Gods Woord te be-wijzen dat de doop wél inwendige genade on-derstelt, en die schoolse, schijnbaar-weten-schappelijke theorie was, als men Schrift en belijdenis nauwkeurig las, nergens te vinden. Ook Prof. Dr. G. M. den Hartogh had zich meermalen uiterst scherp uitgelaten. Hij po-neerde dat de mening dat Prof Lindeboom in 1905 niet eens was met 'het houden voor wedergeboren' een ontzaglijke belediging was, volkomen in strijd met de waarheid en de werkelijkheid. Omdat de synode kenne-lijk geleid werd door de Heilige Geest, had ze, zo geloofde men, het volste recht instem-ming met haar uitspraken te vragen. Enkele Haagse predikanten hadden, maart 1944, de synode geschreven dat ze geroepen was te-genover de professoren Greijdanus en Schilder 'de belijdenis van onze vaders, die op Gods Woord is gegrond en die zij met hun bloed bezegeld hebben,' te handhaven. Er moest tegen hen opgetreden worden, anders zou de synode 'het ongenoegen Gods' gaande maken.

Daartegenover had Prof. Greijdanus ge-schreven dat de synode de leiding van de Hei-lige Geest had gemist. Het waren juist de be-zwaarden die zich aan de Schrift en belijdenis hielden. Ds. D. van Dijk, lid van de synode, had de vergadering meermalen gewaar-schuwd dat ze bezig was de kerken in de rich-ting van de secte te drijven door een theolo-gische visie, die de kerken werd ingedragen, bindend te maken. Ook Ds. B. A. Bos, Ds. H. Veltman en anderen hadden indringend gewaarschuwd.

Maar nu dan 18 augustus 1944. Het was dui-

KERNREDACTIE:
DR. K. VELING (eindredacteur).
DS. C. J. SMELIK,
DR. W. G. DE VRIES.

BREDE REDACTIE:
PROF. DRS. D. DEDDENS,
PROF. DR. J. DOUMA,
PROF. J. KAMPHUIS,
PROF. DR. C. TRIMP,
DS. C. J. SMELIK,
DR. K. VELING,
DR. W. G. DE VRIES

Alle stukken bestemd voor de
Redactie aan:
K. Veling,
Postbus 99.8050 AB te Hattem.

ADMINISTRATIE.
Uitgeverij
Oosterbaan & Le Cointre B V
Postrekening 49040
Postbus 25, 4460 AA Goes
Tel. (01100) 15591

Advertenties 40 cent per mm
Contracttarief op aanvraag.
Advertenties
(01100) 27555, toestel 10.

Zonder schriftelijke toestemming
van de uitgever is het niet toe-
gestaan artikelen uit dit blad over
te nemen.

Abonnement: f 69,— per jaar.
Nederland: f 121,20 per jaar (zee-
post).
Lossennummers f 1,40 (excl. porto).

delijk dat de Gereformeerde Kerken in vuur en vlam stonden. De Acte van Vrijmaking of Wederkeer was in Den Haag gelezen. Nu kwam het op daden aan.

In comité-zitting besluit de synode, de leden van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Kampen die gestemd hebben vóór het blijven erkennen van Prof. Schilder, voor drie maanden te schorsen. Dat besluit van de synode, optredend als ware ze opperkerkeraad van de Gereformeerde Kerken in Nederland, treft één predikant en acht en twintig ouderlingen. Aan de leden van de synode die tegen de getroffen tuchtmaatregelen gestemd hebben, wordt de vraag voorgelegd of zij zich aan de gevallen beslissingen conformeren. Het loopt er op uit dat Ds. van Dijk en Ds. Bos van de vergaderingen van de synode worden uitgesloten.

Op 24 augustus wordt Ds. C. H. Lindeboom van Kampen afgezet!

Tevens besluit dan de synode een schrijven te zenden aan de kerkeraden en de leden van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De standpunten komen uiterst scherp tegenover elkaar te staan.

De synode stelt dat de samenkomst in Den Haag van 11 augustus dreigende scheuring betekent. Diepe droefheid en ernstige verontwaardiging moet uitgesproken over de oppositie, die als revolutionair dient gekenschetst te worden. De synode doet een woord van ernstig vermaan uitgaan tegen de kerkontbindende actie, die op een heilloze weg voert. De leer, die sommige bezwaarden voorstaan, is niet in overeenstemming met de belijdenis der vaderen, maar een beschouwing die nimmer in de Gereformeerde Kerken een rechtmatige plaats heeft gevonden. Als staande voor Gods aangezicht werpt de synode de beschuldigingen van verderf en tirannie verre van zich. Volgt de verkeerde leidslieden niet! Doet aan deze scheurmaking niet mee! Biedt kloek het hoofd aan deze revolutionaire beweging. *

Maar volgens de Acte van Vrijmaking of Wederkeer is onderwerping aan de door de synode opgelegde leer wél in strijd met Gods Woord. De leer waarin gebonden werd, mag niet binden omdat ze noch in de Heilige Schrift noch in de belijdenis te vinden is. Er is wél tirannie in de kerken uitgebroken. De synode werpt en beveelt uit te werpen, hen, die in leer en belijdenis heilig willen leven naar het Woord van God. Daarom dient men zich vrij te maken van alle onrechtmatige ongoddelijke schorsingen en ontzettingen uit de dienst en van het opgelegde theologisch-wetenschappelijke juk. De daad van vrijmaking en wederkeer is een daad van gehoorzaam-

heid aan het Woord van God, onder erkenning van eigen schuld en zonde, en deswege vergeving inroepend van de hemelse Vader.

Wat zei Prof. Greijdanus op de vergadering van 11 augustus? Je moet kiezen! In een broedertwist? Hebben we te maken met een broedertwist? Moeten we uitmaken wie subjectief eerlijk is, wie eerlijk meent wat hij zegt? Moeten we nagaan wie zonder zonde is, wie in woorden niet gestruikeld is?

Maar het gaat toch om de Kerk van de Heere Jezus Christus. Het gaat toch om de heerschappij van het Woord Gods. De Heere wil niet dat een schools zogenaamd wetenschappelijk systeem, op grond van beweerd goddelijk gezag van een generale synode opperheerschappij krijgt in Christus' kerk. Er moet gekozen worden. Dat zegt de synode ook. En de keuze moet bekend gemaakt worden. 'Maar als ge geen geloof hebt om dit te doen, moet ge het niet doen'. Geen geloof...

Op vrijdag 18 augustus komt het bericht dat de Brigade Irene in Normandië te strijde is' gegaan. Velen denken dat de tirannie van de duitse bezettingsmacht ten einde loopt. Maar er moet nog veel gebeuren om de terreur van het nationaal-socialisme neer te slaan. Een koerier van het verzet wordt beschuldigd dat hij gewerkt heeft voor 'den Direktor der Oberrealschule Dam (Dr. R. J. Dam, FH) der sich mit der Hilfe fur Untergetauchte befaste'. In het augustus-nummer van het 'illegale' Trouw staat te lezen: wij doen ons werk niet uit sportiviteit of sensatiezucht, uit opervlakkige vaderlandsliefde of haat tegen de Duitsers en hun wreedheden. Het motief van ons werk ligt dieper: wij vechten voor de zaak van God.

O God van het verbond. ontferm U over ons!

■ Bergschenhoek

Vrijdag 11 augustus 1944.

Op die gedenkwaardige vrijdag bezorgde de postbode een omvangrijke enveloppe bij cand. H. J. Schilder te Bergschenhoek, hem toegezonden door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, geadresseerd aan de 'Weledele' Heer H. J. Schilder. Op reis naar de bekende vergadering in Den Haag neemt hij van de inhoud kennis. De missive bevat drie rapporten van de synodecommissie, met een begeleiden schrijven van de scribe Dr. A. D. Kraan.

In het eerste rapport komt de rapporteur, Prof. Dr. F. W. Grosheide, onder meer tot de conclusie dat cand. Schilder niet kan worden toegelaten tot de dienst des Woords en der Sacramenten, onder meer omdat hij weigert te aanvaarden, dat de Sacramenten, ge-

lijk in Art. 33 N.G.B. wordt geleerd, aanwezig geloof verzekeren.

In het tweede rapport staat te lezen dat bij de besprekingen met cand. Schilder 'volgende is uitgekomen, dat het standpunt door hem ingenomen, inhoudende, dat de sacramenten geen aanwezig geloof verzegelen, in strijd is met Art. 33 onzer Belijdenis'. De synode besloot een afschrift van dit rapport hem toe te zenden.

Het derde rapport. Het verhaal wordt eentonig. Vermeld wordt dat in het Rapport, 'dat als grond voor het besluit (hem niet toe te laten, JHF) ook noemde dat cand. Schilder niet wil aannemen, dat door het sacrament aanwezig geloof wordt verzegeld, is toegevoegd (tijdens de bespreking ter synode en zo door de synode, JHF) dat dit in strijd is met Art. 33 van de Geloofsbelijdenis'.

Ach, de redenering schijnt zo logisch. In artikel 33 van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis staat immers dat de Heere de sacramenten verordend heeft 'om ons geloof te voeden en te onderhouden'. Eén van de sacramenten is de doop. Zal de doop het geloof voeden en onderhouden, dan moet dat geloof er toch al zijn als een kind ten doop gehouden wordt? Eenzelfde redenering is op te zetten bij zondag 25 van de Catechismus. De Heilige Geest versterkt het geloof door de sacramenten. Ook door de doop. Het geloof moet dus bij de dopeling inwendig aanwezig zijn. Klopt het niet allemaal als een bus?

Maar er klopt niets van. Hoe is toch mogelijk dat men destijds aan zo'n loze redenering heeft kunnen vasthouden.

In de Catechismus belijden we dat de Heilige Geest het geloof sterkt (niet door de bediening van de doop maar) door het gebruik van het sacrament. (Voor 'gebruik' zie 'In den chaos' van C. Veenhof, pag 91). De Heere wil ons de belófte van het Evangelie des te beter te verstaan geven en verzegelen. Met artikel 33 Ned. Geloofsbelijdenis geloven we dat onze goede God ons de sacramenten verordend heeft om aan ons zijn belóften te verzegelen, met de bedoeling ons geloof te voeden en te onderhouden, omdat die belóften ons bij de doop echt verzegeld werden. De gedachte dat bij de doop in-de-mens-aanwezig geloof verzegeld wordt, moet als dopers gekenmerkt worden.

Op vrijdag 11 augustus 1944 ontving cand. Schilder de dikke envelopp van de synode. Voor hem persónlijk hadden de rapporten niet zoveel betekenis meer. Bergschenhoek had reedsvoorlopig tot vrijmaking besloten.

Op zondag 6 augustus betrad cand. Schilder na vijf weken onthouding, de kansel. De tekst was Psalm 130: het gebed uit de diepten

tot de HEERE. De kerk is door de HEERE God in de diepten geleid. Dat is, zo zei cand. Schilder, in dubbele zin het geval. 'Daar is de levensnood van de oorlogsellende, die ook de kerk raakt in haar geheel, de kerk als kerk. En daar is bijgekomen niet als iets nieuws, maar in één verband, de nood van het kerkelijk conflict, die thans wel een dieptepunt heeft bereikt. Levensnood en zondenood, wij zitten er midden in, ook als kerk in haar geheel. Nu zal daar bij die kerk opnieuw en verdiept gevonden moeten worden het gebed uit de diepten tot den HEERE'.

Op zondag 13 augustus werd te Bergschenhoek het besluit tot vrijmaking van het door de synode opgelegde juk bekrachtigd.

Een week later bediende Prof. Schilder het woord en het sacrament van de doop, het sacrament van de echte verzegeling van al Gods rijke belóften. Op 12 november werd cand. H. J. Schilder als predikant van de Gereformeerde Kerk te Bergschenhoek bevestigd door Ds. J. A. Vink van Berkel.

Een paar dagen tevoren waren in Rotterdam de grote razzia's begonnen. Duizenden mannen werden weggevoerd over de grenzen. De legers van de bevrijders kwamen maar zo heel langzaam vooruit. De hongerwinter viel in. Het is allemaal al weer zo lang geleden. God schonk de bevrijding van ons land en volk. Maar ons volk heeft veelszins van de geschonken vrijheid schandelijk misbruik gemaakt door zich los te maken van de door God gegeven normen.

In de synodaal geworden kerken denken niet velen meer aan de 'goddelijke waarheden' van de synoden van destijds. De waarheid wordt nu vastgesteld door God mét ons. Christus' kruisdood is geen offer voor de zonden, maar brengt ons een schok. Kuitert, Wiersinga, schijn-wetenschappelijke theologische constructies... Op tal van plaatsen ontvangen de mensen helaas stenen voor brood. Kerken lopen leeg.

En wij? Ons is zoveel geschonken.. Inzicht in de vastheid van Gods verbond, in de betekenis van de verzegeling van Gods belóften in onze doop, in de rijkdom van het lid mogen zijn van de kerk die zich gebonden weet aan het Woord van de Heere, samengevat en beleden in de belijdenisgeschriften.

Houdt vast wat ge hebt, opdat niemand uw kroon neme, Openb. 3 : 11.

J.F. Heij.

waarom gelijkenissen? (1)

■ Waarom tot hèn?

Vanaf onze kinderjaren zijn we vertrouwd met de gelijkenissen. Welk kind kent niet de prachtige verhalen over de Barmhartige Samaritaan, de Rijke man en de arme Lazarus? Hangen de kinderen niet aan je lippen als deze geschiedenissen worden verteld? Niets is zo gewoon dan dat de Here Jezus sprak in gelijkenissen.

Voor de discipelen lag dat toch anders. Zij stellen de vraag: waarom gelijkenissen? Het valt hen op dat Jezus opeens overgaat op het spreken in gelijkenissen. Weliswaar had Jezus vóór Matth. 13 ook wel eens een gelijkenis gebruikt, maar nu beperkte Hij zich ertoe. Waarom Here?

Eigenlijk stellen ze de vraag nog iets anders: waarom spreekt U tot hèn (de scharen) in gelijkenissen? Waarschijnlijk stellen ze deze vraag zo, omdat ze vrezen dat dit negatieve uitwerking heeft op de scharen, Zij, als Jezus' vertrouwelingen, kunnen desnoods nadere uitleg vragen, maar de scharen, zullen die zich niet juist schouderophalend gaan afkeren?

■ Je hebt het of je hebt het niet(?)

'U is gegeven de geheimenissen van het Koninkrijk te kennen, hun is dat niet gegeven. U hèbt en zult dus overvloed ontvangen. Zij hebben niet, dat loopt uit op totale leegheid'. Een nieuw noodlotsgeloof? Je hebt het of je hebt het niet?

Laten we verder lezen. Vers 13 e.v. toont ons de diepste oorzaak van het spreken in gelijkenissen: ze zien wel, en toch zien ze niet; ze horen wel, en toch horen ze niet, Ze zien wel

wat Ik doe: wonderen, zelfs dodenopwekkingen, als nooit tevoren! Ze horen wat Ik zeg, een spreken met gezag, anders dan de Fari-zeëërs, als nooit tevoren! Maar waar 't om gaat zien ze niet! Wat Ik beoog begrijpen ze niet! Omdat ze 'het nu eenmaal niet hebben?' Omdat 'het hun niet gegeven is?' Laten we verder lezen: het hart van dit volk is vet geworden, hun oren hardhorend, hun ogen hebben ze toegesloten.

■ Vette harten

Daarom gaat het in vers 15. In dit vers wordt geciteerd uit Jes. 6. Jesaja gebruikt daar een bepaalde stijlfiguur (chiasme) die aangeeft dat het gaat om 'hart'. Hij spreekt eerst van *hart*, dan over *oor*, en vervolgens in omgekeerde volgorde over *oog*, *oor*, *hart*. Zo om-sluit het spreken over hart de inhoud van vers 15.

Waarom hebben ze niet? Omdat hun hart vet geworden is! Maar mag je ze dat dan aanrekenen? Moet je niet medelijden hebben met deze mensen die aan hartvervetting lijden? Dan moeten we letten op het centrum van de stijlfiguur die Jesaja hanteert. Jesaja zegt: het *hart* is vet geworden → met hun *oren* horen ze moeizaam (letterlijk vertaald) → hun *ogen* hebben zij (!) toegesloten, om toch vooral hun *ogen* niet te zien, met hun *oren* niet te horen en met hun *harten* niet te verstaan.

Christus legt hun eigen afkerigheid bloot. Ze willen niet, ze doen hun ogen dicht, ze sluiten hun oren af en leggen een vetcordon rond hun hart. Ze worden innerlijk ongevoelig, onbereikbaar. Hun geweten hebben ze ter ruste gelegd. Iemand kan proberen met een krachtige aanval dat geweten, hun hart nog te bereiken, maar de vetmassa dempt iedere aanval.

Dat is de diepste oorzaak van het spreken in gelijkenissen. Op deze mentaliteit van het volk reageert Christus door te gaan spreken in gelijkenissen. Waarom déze reactie van Christus?

Daarover D.V. een volgende keer.

Waardhuizen

P.L. Voorberg

718 *Deze zomer telt een ongekend aantal evangelisatieacties. Vóór de zomerbesloot de synode te Heemse geen deputaten voor evangelisatie te benoemen. Is er samenhang tussen het één en het ander? Welke taak heeft een kerkelijke vergadering inzake het evangelisatiewerk; hoe liggen in ons kerkelijk leven de verhoudingen in organisatie en verantwoordelijkheid?*

Evangelisatie als vakantiewerk

■ Drukke in de zomer

Terwijl de meeste kerkelijke activiteiten stil liggen en zelfs de generale synode op recessie is, beleven sommigen van ons de drukste weken van het jaar. Enkelingen zijn het, gemeenten op het grote geheel. Maar als je leest van al die plaatsen, waar broeders en zusters volop in actie zijn, dan loopt hun aantal toch gauw tot in de honderden. Jongeren en ook ouderen zetten zich in voor de verbreiding van het evangelie.

Ze geven het evangelie stem in hun avondsluitingen, in vele gesprekken. Ze leven het evangelie voor bij groepjes kinderen, in de organisatie van ontspanning en in de omgang met talloze mensen.

In het Nederlands Dagblad las ik van een twintigtal evangelisatieprojecten. Die vinden in deze weken plaats op het platteland, in de grote steden, op campings en in woonwijken, van de Noordzeekust tot diep in Limburg. Op 14 plaatsen verzorgen kerken een eigen projekt. 3 kerken hebben in nauwe samenwerking met de vereniging Evangelisatie & Rekreatie een stadsprojekt. De vereniging zelf ontplooit activiteiten op het strand en op 4 campings. In deze volgorde even de plaatsnamen op een rij: Amersfoort, Amsterdam, Assen, Berkum, Den Bosch, Den Haag-Scheveningen, Gorkum-Langerak-Leerdam, 't Harde, Kampen, Leek, Mariënborg, Meppel, Middelburg en Zwolle; dan Brunssum, Eindhoven en Enkhuizen; en nog Scheveningen, Bakkeveen, Heino, Hellendoorn en Kortgene.

(Het stadsprojekt in Eindhoven werd in het

krantebericht niet genoemd. Het werk in Den Haag-Scheveningen heeft een losvaste relatie met het strandwerk bij Scheveningen).

Al met al is het een indrukwekkende lijst. Wat 12 jaar geleden met één campingprojekt begon, is nu uitgegroeid tot een beweging met een waaier aan activiteiten. En wat is aan al die acties voorafgegaan?! Dat is één van de mooiste kanten aan deze ontwikkeling: gemeenteleden vonden elkaar in overleg en samenwerking. Kerkeraden werden erbij betrokken, gemeenten zijn voorgelicht. En als resultaat van al dat voorwerk draaien nu teams op 22 projecten! Vakantiewerkers voor het evangelie. In hun geloofsinspanning mogen we dankbaar de Geest van Christus aan het werk zien.

■ Kerkgemeenschap: voedingsbodem voor groei

Onze dankbaarheid wordt verdiept als we letten op de verantwoordelijke instanties. Vaak stond de vereniging E & R aan de wieg van een projekt. Aan het bestuur werd advies gevraagd voor de opzet. Van de vereniging gingen stimulansen uit en ze diende met daadwerkelijke hulp. Ook als de vereniging niet zelf insprong, waren het wel individuele leden, die hun enthousiasme en ervaring inzetten voor het plaatselijke evangelisatiewerk. Toch zijn het van de 22 slechts 5 projecten, die de vereniging in eigen verantwoordelijkheid verzorgt. In 3 gevallen is er een nauwe samenwerking met de plaatselijke kerk. Maar op de meeste plaatsen zijn teams aan het werk, die voor hun eigen projekt verantwoording dragen. E & R gedraagt zich dus niet als een hen, die alle kuikentjes onder haar vleugels probeert te verzamelen. Zij respecteert en stimuleert de eigen verantwoordelijkheid van de plaatselijke gemeente. Een goed voorbeeld van kerkelijke stijl. Want bovenplaatselijke bestuurslichamen moeten niet het plaatselijk initiatief verdringen. Aan de andere kant is het ook niet goed als plaatselijke krachten alles op eigen houtje gaan uitdenken en uitwerken. De kerkgemeenschap legt hier de basis voor goed teamwork.

■ Van wie gaat deze actie uit?

Bij de opzet en uitwerking van een evangelisatieprojekt komt het er wel op aan de verantwoording van ieder goed af te bakenen en in het geheel te integreren. Besprekingen daarover vinden vaak achter de schermen plaats. Ze zijn ook minder interessant dan de voorbereidingen voor het eigenlijke werk. Met het resultaat van die voorbereidingen treedt het team voor het voetlicht van de pu-

blieke belangstelling. Maar vanuit het publiek zal hen vaak de vraag voor de voeten worden gegooid: 'Waarvan gaat dit uit? Door wie worden jullie gestuurd? Voor wie doe je dit?' Op die vraag zullen ze pas een goed antwoord kunnen geven, als ze weten van de beslissingen, die in de voorbesprekingen genomen zijn. Dan kan met overtuiging het enige goede antwoord klinken: 'Dit gaat uit van de Gereformeerde Kerk. Wij doen dit voor de Heer van de Kerk.' Een eenvoudig, maar doeltreffend antwoord. Want de vraagsteller is niet gediend met een uitleg als: 'Wij zijn leden van de vereniging voor evangelisatie en rekreatie' of 'Dit gaat uit van het groot-comité voor evangelisatorische actie in onze stad of de werkgroep coördinatie evangelisatiecommissies'.

Niet dat zulke instanties verzwegen moeten worden, maar voorop moet staan de volmacht van de Here en het gezag van zijn Woord. Want tot de Here en zijn dienst worden de luisteraars geroepen.

Ook al hoeft hij het er niet steeds bij te vertellen, voor zichzelf moet de evangelisatiewerker wel goed weten in welke organisatie hij optreedt en waar z'n verantwoordelijkheden liggen. En wat voor de werkers opgaat geldt voor de werksters niet minder. Het evangelisatiewerk onderscheidt zich in dit opzicht niet van ander kerkelijk werk. De ambtsdragers weten zich door de Here Christus aangesteld en verrichten op zijn gezag hun dienst. Maar hun volmacht hebben ze wel gekregen langs de weg van verkiezing door de gemeente en benoeming door de kerkeraad. Voor het evangelisatiewerk zijn er ook kerkelijke afspraken gemaakt. De weg van overleg met en toestemming van de kerkeraad moet worden afgelegd voor je tot actie kunt overgaan.

In sommige gemeenten zijn ze daar snel mee klaar. Op andere plaatsen ziet men de route niet zo duidelijk voor zich. Er lijken ook alternatieve route's te zijn. Want ondanks jarenlange discussies hierover en richtlijnen van een generale synode, gaat men in iedere kerk z'n eigen weg.

■ Een verhouding in 4 modellen

De verhouding evangelisatiewerkers tot kerkeraad en gemeente kun je met 4 modellen beschrijven:

1. het **kerkerads-model**: de kerkeraad neemt zelf het werk ter hand en zoekt daarbij hulp uit de gemeente. Kwam dit model vroeger vaker voor, nu kom je het haast niet meer tegen.

2. het **commissie-model**: dit is het meest voorkomende, al is het afgeleid van het eerste. Want een commissie, benoemd door de kerkeraad, is eigenlijk een verlengstuk van dat college. De opdrachten krijgt ze van de kerkeraad en binnen het kader van haar instructie pakt de commissie het werk uit naam van de kerkeraad aan. De commissie is ook volledig verantwoording schuldig aan de kerkeraad. Doorgaans wordt dit formele aspect niet zo zwaar genomen en voert de evangelisatiecommissie een vrij zelfstandig beleid. Meestal wordt er ook op ruime schaal gebruik gemaakt van medewerk(st)ers uit de gemeente.

3. het **werkgroep-model**: hier zijn het gemeentelieden, die de handen ineenslaan om een bepaalde actie te ondernemen (bijv. kinderwerk of op de markt). Toestemming krijgen ze van de kerkeraad en als het goed gaat vindt er regelmatig overleg plaats. Soms coördineert een commissie verschillende werkgroepen. Want de werkgroep is taakgericht, ze heeft meerdere losvaste medewerkers en een informele leiding.

4. het **verenigings-model**: dit lijkt veel op dat van een werkgroep. Een vereniging is breder van opzet en hechter van structuur. Om mee te kunnen werken moet je lid worden. Aan de leden wordt leiding gegeven door een bestuur. De vereniging onderhoudt middels dat bestuur contact met de kerkeraad, die de toestemming geeft voor het werk. Maar voor haar werk blijft de vereniging zelf verantwoordelijk.

Volgens welk model de zaken georganiseerd zijn in een gemeente hangt helemaal af van de plaatselijke omstandigheden. Partikuliere initiatieven leiden vaak tot model 3 of 4. Het eerste en laatste model komen tot stand uit principiële overtuigingen. Tussen de modellen 2 en 3 komen nogal eens mengvormen voor.

Het **praktisch belang** van het ene of het andere model is makkelijk in te zien bij de financiering van de activiteiten. Het werk vanuit 1 en 2 wordt volledig betaald uit de middelen van de kerkeraad, bij wie ook de verantwoording over het beheer berust. Bij 3 en 4 beheert de werkgroep of vereniging zelf de middelen, terwijl ze voor ondersteuning is aangewezen op subsidiering vanuit de kerkeraad en vrije giften.

Of een bepaald model de **de voorkeur** heeft en welke argumenten daarvoor zijn, daar

hoop ik volgende week op door te gaan. Nu graag nog even terug naar de vakantie-werkers.

■ Vakantie levert werk op

Juist in de zomertijd draaien de evangelisatie-teams op volle toeren. Natuurlijk omdat de werk(st)ers zelf meer tijd hebben. Hoewel sommigen veel moeite moeten doen om voldoende vrije dagen op te kunnen nemen.

Maar allemaal willen ze de zomer uitbuiten, omdat dit een ideale tijd is voor evangelisatie-akties. In de vakantieperiodes zijn kinderen de hele dag te bereiken. Ook jongeren zijn bereid, al is het uit verveling, om eens wat te doen. Zelfs de ouderen zijn in hun vakantie makkelijker aanspreekbaar. De sfeer is voor hen minder bedreigend. Een gesprek is vrijblijvender, maar daardoor zijn ze ook opener. Thuis in hun dagelijkse omgeving liggen de patronen vast. Daarin zijn ze gewend de kerk te negeren en negatief op het Evangelie te reageren. Maar in de vakantietijd wil dat nog wel eens anders uitvallen.

Wat in de zomer dan soms probleemloos begonnen is, levert 's winters veel werk op. Het lukt maar zelden de gelegde kontakten te onderhouden. Maar ook in ander opzicht blijft de zomeractie nawerken. Voor velen is het evangelisatiewerk een ontdekking. Een ener-verende tijd, waarin ze ook zichzelf ontdekten. Want tijdens de actie liep je onbekommerd rond als 'iemand van dat team'. Duide-lijk herkenbaar was je als eentje van 'die' kerk, terwijl je in je eigen omgeving niet di-rekt daarom bekend stond. Je kwam zomaar in gesprek met iemand, die je vroeg naar je

geloof. Wat je anders haastig afdeed met een lach, moest je serieus gaan uitleggen. Mis-schien durfde je, waar je anders niet aan zou denken, zelf al eens te beginnen over het Woord van de Here.

Onder de druk van het samen werken voor het Evangelie ging het je ook gemakkelijker af.

Thuisgekomen kun je dan wel proberen de vakantiesfeer te scheiden van het gewone le-ven. Maar in die twee werelden sta je met hetzelfde geloof. En dat geloof dringt aan om dagelijks de Here te belijden. Zo worden vakantiewerkers vaste krachten voor het Evangelie.

Is hun ervaring niet herkenbaar voor de meesten van ons, die gewoon op vakantie gaan? Velen doen de ervaring op dat je in de vakantie veel ongedwongener kontakten legt. Je begint 'es een praatje. En voor je 't weet sta je met een ander serieus te praten. Maar thuisgekomen, dan is alles weer als van-ouds. De verhoudingen met anderen liggen vast. Daarmee ook de onderwerpen waar-over wel en waarover niet gepraat kan wor-den. De orde van de dag vermeldt nog enige tijd vakantieervaringen. Maar daarop is geen ruimte voor het Evangelie.

Als we nu eens zouden proberen iets van die onbevangenheid van de vakantiesfeer aan te houden, misschien kunnen we dan wel weer een doodgelopen gesprek op gang brengen. Maar het zal toch vooral de aandrang van het geloof moeten zijn. Alleen daardoor gaan we ook na de vakantie voor het Evangelie aan het werk.

P. H. van Der Laan.

Automatisch betalen.
Voor u en voor ons een zorg minder!

Schoolgeld De gezamenlijke aanpak van financiële zaken tbv ongesubsidieerd Gereformeerd onderwijs en vormingswerk
Ontvangt graag alle acceptgirokaarten terug! NMB-Apeldoorn rek nr. 65 3112 645: G ro rek nr. 5350018. mv Stichting CFA

VOOR GEREFORMEERD ONDERWIJS

Afscheiding in Hattem

8

Deze maatregel was niet afdoende. Op 5 juli doopte Brummelkamp een kind van Berend Wildeman en zijn vrouw, die geen lidmaten waren. Hij liet hen niet toe de doopvragen te beantwoorden, maar stelde die alleen aan Hendrik Wildeman, de grootvader van het kind. De kerkeraad besloot toen op 21 juli, dat zulke ouders mede tot het antwoorden op de vragen moesten worden toegelaten. Maar Brummelkamp betuigde dit niet te mogen doen, wat hem opnieuw een protest van J. Hoogers c.s. opleverde. Men kwam niet nader tot elkaar.

Toch kon men ongehinderd Avondmaal met elkaar vieren. De notulen van 31 juli melden: 'Wegens de aanstaande viering van het H. Avondmaal is de Censura Morum gehouden. Daar niemand der vergadering op iemand der leden aanmerking maakte is 's Heeren zegen over de viering van hetzelfde toegewenscht'.

De kerkvoogden in actie

De kerkvoogden vonden blijkbaar intussen, dat de kerkeraad te tolerant jegens Brummelkamp was. Ze namen namelijk zelf het initiatief om de 'onruststoker' bij de kerkelijke besturen aan te klagen.' ♣ ♣

In een brief van 3 augustus 1835 aan 'het Provinciaal kollegie van toezigt op de kerkelijke administratie der hervormden in Gelderland' schreven ze:

'De zonderlinge en thans zoo zeer gezochte Prediktrant van deze Leeraar lokte al spoedig vreemde toehoorders van elders in ons kerkgebouw te samen, en dat is van tijd tot tijd zoodanig aangewakkerd, dat zijne toehoorders die van heinde en verre komen, het getal der Gemeente zeer overtreffen, aangezien het grootste en fatsoenlijke gedeelte dezer Gemeente geen gebruik maken van zijne leerredenen, die door hem met de naam van oefeningen bestempeld worden.

Het kollegie van kerkvoogden is hierdoor verplicht geworden, de noodige maatregelen te nemen, om de goede policie in de kerk, dewelke door deze vreemdelingen gestoord wordt, te bewaren, en de Leden der Gemeente het regt van hunnen eigendommelijke Zitplaatsen te verzekeren, en dezelve zoo veel doenlijk van alle overlast te bevrijden, daar deze vreemdelingen, waaronder zich ook leden dezer Gemeente vermengen, zich willekeurig stand en zitplaatsen verschaffen waar zij verkiezen, voorzeker eene onaangename taak voor kerkvoogden, om dat alles zoodanig te bewerkstelligen, dat er geen openlijk oproer in de kerk plaats vindt.

De Spanning die men echter onder de Leden van de Gemeente opmerkt, doen voor verdre nadeelige gevolgen vrezen, en hiertoe werkt dien Leeraar Brummelkamp sterk mede, door het invoeren van nieuwigheden, dewelke nimmer in deze Gemeente hebben plaatsgevonden, bijvoorbeeld, hij weigert den doop aan de kinderen van die ouders die geen Lidmaten zijn, of zij moeten vergezeld zijn van een Lidmaat der kerk, dewelke dan ook alleen de belofte aflegt, zonder dat de ouders zelve hieromtrent iets hoeven te verrigten, wat meer is, dien Leeraar kan goedvinden om van den Predikstoel de Gemeente bekend te maken, dat door hem voortaan, geene gezangen meer zullen opgegeven worden om te zingen. Om reden N.B. dat die door Gods volk niet gezongen kunnen worden, dat ook al ras blijkt, als men maar nagaat door welke mannen dezelve zijn samengesteld.

Dit een en ander geeft aanleiding tot tweespalt onder de Leden der Gemeente, en verwekt niet anders dan haat, nijd, en tweedragt, en dat wordt daargesteld door een Prediker van het Evangelium, dat niet anders dan liefde en eendragt gebied en predikt, en waar van elke bladzijde bijna ons doet zien welke eene leer Jesus christus verkondigt en gepredikt heeft, op niet anders Uitlopende dan op zagmoedigheid, liefde, vrede en Eensgezindheid, en waarin zijn Apostelen zijne voetstappen hebben gedrukt. Waarlijk bedroevend voor den waren christen, en alderbedroevendst voor den oudsten Leeraar dezer Gemeente die met den besten wil zijn 23 jarigen ambtgenoot tot geene overtuiging kan brengen.

(wordt vervolgd)

M. te Velde

De beide protesten van 721 de vier ouderlingen en de twee diakenen werden door de kerkeraad in grote meerderheid onderschreven. Diaken Geerlings verklaarde echter helemaal achter de zienswijze van ds. Brummelkamp te staan.

Ds. Van der Roest, de oudere collega van ds. Brummelkamp, kwam met een soort tussenoplossing: niet belijden de leden die hun kind willen laten dopen, zouden dat in de morgen dienst doen en niet 's middags als ds. Brummelkamp voor ging. De kerkeraad accepteerde dit voorstel, 'ter voorkoming van onaangenaamheden'.

¹³ President van de kerkvoogdij was D. Mestingh (Medic. Doctor) en secretaris D. N. van Nes (de gemeentesecretaris). Andere leden waren: T. Furstenberg, Hoogers, Jaspers, R. H. Sournan en Schmiedeman.

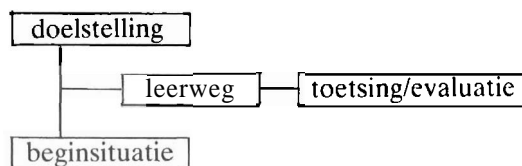
722 Het doel van de catechese is de catechisanten te leren om te leven als leerlingen van Christus, en om zo als mondig en zelfstandige leden hun plaats in de gemeente in te nemen. Daarom moet de leerstof een breed aantal onderwerpen bevatten. Wat er van die doelstelling terecht komt hangt o.a. af van de aanpak op catechisatie. Daarover deze week het een en ander.

Catechese, stiefkind van moeder kerk? II

■ De weg naar het doel

Simpel weergegeven kun je het verloop van een catechisatieuurtje in een simpel plaatje vatten¹:

Het bevat de volgende vier elementen: doelstelling, beginsituatie, leerweg en toetsing/evaluatie.

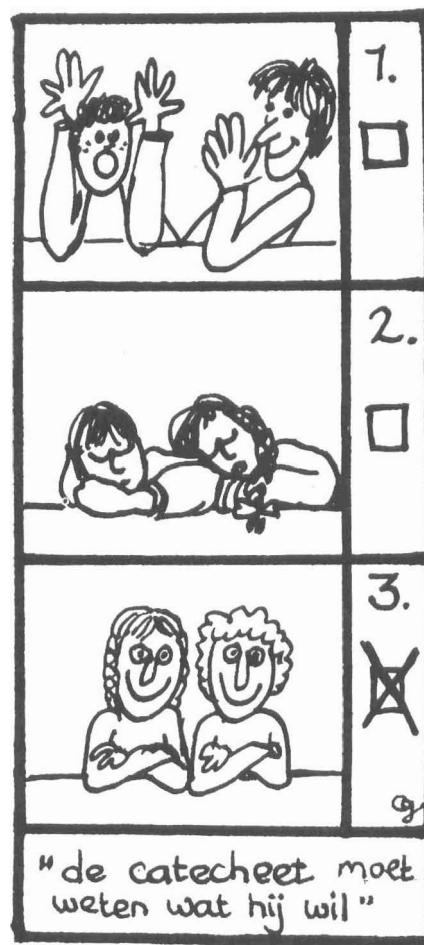
Het zal duidelijk zijn dat de catecheet moet weten wat hij wil. Hij doet er goed aan z'n **doelstelling** voor zichzelf precies uit te werken. Bij de toetsing kan hij dan namelijk nagaan wat er van zijn bedoeling gerealiseerd is. Bij de uitvoering van zijn doelstelling moet de catecheet rekening houden met de **beginsituatie**: wat weten de catechisanten al, hoe is hun houding, wat zijn hun interesses, kunnen ze korte bondige formuleringen aan of moet het allemaal concreet gemaakt worden. enz.

Deze twee dingen, doelstelling en beginsituatie, zullen nu samen de **leerweg** moeten bepalen. Dat betekent dat de catecheet peilt wat er leeft onder z'n catechisanten. Doet hij dit niet dan is de kans groot dat hij over de hoofden heen praat. Als een predikant bijvoorbeeld zondag 46 wil behandelen (Onze

Vader, die in de hemel is) dan doet hij er goed aan na te gaan waar de catechisanten aan denken bij het woord 'vader'.

De catechisant die aan z'n vader thuis moet denken, die bijna nooit thuis en altijd kortaf is, zal al gauw de aansluiting bij het mooie verhaal van de dominee missen. De aansluiting wordt ook gemist als de catecheet z'n boodschap niet zo weet te brengen dat deze past in de leefwereld van de catechisant. Moeilijke abstracte begrippen gaan bij de meeste catechisanten het ene oor in en het andere weer uit. Maar als iets zo verteld wordt dat hij het plaatsen kan, en dat hij het idee heeft dat hij er verder mee komt, dan is de kans heel wat groter dat er wat geleerd wordt.

Er wordt soms tegen het bovengenoemde ingebracht dat het evangelie nooit past in de leefwereld van de zondige mens; het is immers in geen mensenhart opgeklommen. Er dreigt dan echter het gevaar dat we een theologische waarheid ten onrechte gebruiken in een didactisch verhaal. Het evangelie staat haaks op het denken van de zondige mens (theologische waarheid), maar komt wel tot ons in gewone mensentaal. En als je de blijde boodschap brengt doe je dat bij een kleuter

¹ Vgl. *Op weg naar een evenwichtig didactisch model in de schoolcatechese*, uitg.: katholiek pedagogisch centrum, 's Hertogenbosch (z.j.).

² Vgl. K.A. Schippers, *Werkplaats Catechese*, Kampen 1982, blz. 51-52.

anders dan bij een twaalf-jarige, en bij een twaalf-jarige weer anders dan bij iemand van achttien (didactische waarheid).

■ Geen vaste route

Een catecheet zal dus steeds de beginsituatie moeten peilen. Dit betekent dat catechisatie onmogelijk éénrichtingsverkeer kan zijn. Er moet ook ruimte zijn voor de inbreng van de catechisanten. De leerweg kan dan soms anders lopen dan tevoren gedacht was. Een vraag of opmerking uit de zaal kan tot gevolg hebben dat de catecheet bij moet sturen. In het leerplan voor een catechisatieuurtje zal de catecheet dus tijd moeten reserveren voor, en manieren moeten bedenken om na te gaan wat er bij de catechisanten leeft. Hij moet eerst het terrein verkennen waarop hij verder wil bouwen, en hoe hij verder bouwt zal afhangen van de situatie van het terrein. Het kunnen aansluiten bij de catechisanten is typerender voor een goede catecheet dan het kunnen houden van mooie monologen.

■ Het doel bereikt?

'Wat is er terecht gekomen van m'n doelstelling?' Die vraag zal de catecheet zich stellen aan het einde van de leerweg. Hij wilde de catechisanten wat leren; hebben ze het ook werkelijk geleerd? Die vraag is belangrijk, en om een antwoord te krijgen is het belangrijk om over te gaan tot de toetsing of evaluatie.

Iedereen het schema: de catechisanten moeten een vraag uit het hoofd leren, en om te toetsen of dat gebeurd is moeten ze die de volgende keer opzeggen. Maar wordt zo de leerweg getoetst? Ik denk dat dat maar zeer gedeeltelijk het geval is. Het enige wat getoetst wordt is of de catechisanten in staat zijn een aantal zinnen in vaste volgorde uit het hoofd te leren. En het kan belangrijk zijn dat je parate kennis hebt, maar is dat het hoofddoel van de catechese?

Welk leren moet centraal staan bij de catechese? Niet het uit het hoofd leren maar het leren van geloofskennis. Het gaat om het leerling van Christus zijn. Intellectuele kennis is daar een onderdeel van. Maar belangrijker is het affectieve aspect. Krijgt dat aspect de nadruk dan komt het accent te liggen op het vormen van de houding en de motivatie, van de gevoelens en de interesse. Ook de waarden en de normen, en de concrete keuzes in het leven op grond van die waarden en normen krijgen dan de aandacht.²

Om het voorbeeld van het catechisatieuurtje over zondag 46 weer te gebruiken: Als de catechisant deze zondag uit het hoofd op kan

zeggen blijkt daar nog niet uit of hij op het affectieve vlak iets bijgeleerd heeft. Is zijn vertrouwen op God toegenomen; gaat hij zich anders gedragen als z'n vrienden met God spotten, enz. Dat moet de catecheet ook proberen te toetsen. Hij kan dat doen door vragen te stellen. Hij kan ook een schrijfofdracht mee naar huis geven in plaats van de opdracht om een vraag en antwoord uit het hoofd te leren. Wanneer het accent komt te liggen op het affectieve leren, dan zal ook bij de toetsing de nadruk moeten vallen op methoden die daarbij passen. En er is dan keuze mogelijk uit een breed scala van didactische werkvormen. Beperkt de catecheet zich tot het laten opzeggen van een uit het hoofd geleerd catechismusedeelte dan zal hij niet kunnen nagaan of de belangrijkste bedoeling van het catechisatieuurtje tot z'n recht gekomen is.

Het zal duidelijk zijn dat het hierboven gestelde z'n consequenties heeft voor het gebruik van de Heidelbergse Catechismus op de catechisatie. Daarover volgende week. Verder komt volgende week aan de orde hoe de toerusting van catecheten verbeterd kan worden, en hoe meer samenwerking op het catechisatieterrein te realiseren is.

Jasper Klapwijk

'Ik sta naast hem, hoor!'

Dit nummer van ons blad verschijnt op 11 augustus 1984.

Veertig jaar geleden werd in de Lutherse kerk te Den Haag de bekende samenkomst gehouden waar de Acte van Vrijmaking of Wederkeer werd voorgelezen en toegelicht.

Enkele flarden van herinnering komen bij je boven. Ik zie m'n vader, terugkomend van die vergadering, uit de tram van lijn 20 stappen. Dr. M. B. van 't Veer is erbij – de broeder die nog geen week later onverwacht overlijdt. Aan tafel wordt door hen nog druk nagesproken over het verloop van de samenkomst op die 11e augustus.

Uit die gesprekken is me bij gebleven dat het beslist geen parade-vergadering met strijdkreten geweest is. Integendeel. Na tafel hebben we uit Psalm 106 gezongen – had ds. H. Knoop niet juist deze Psalm aan het begin van de samenkomst naar voren gehaald? Het is de Psalm van de verootmoediging: 'Wij zijn van 't heilspoor afgegaan, ja, wij en onze vaad'ren tevens'.

Diverse broeders die de samenkomst in Den Haag zelf hebben meegemaakt, legden er iets van vast. Zo b.v. ds. D. van Houdt, in zijn Woord vooraf in 'Reformatie-stemmen'. Hij beschrijft een klein detail: Knoop en Schilder op de trap van de preekstoel. 'Ds Herm. Knoop, die zijn indrukwekkende openings-toespraak had gehouden en van de kansel weer omlaag ging en prof. dr. K. Schilder, die de kansel opging, waarbij ze elkaar halverwege die trap moesten passeren. Schilder bleef even staan om ruimte voor Knoop te maken, Knoop bleef ook staan op dezelfde tree en riep de mensen toe: TK STA NAAST HEM, HOOR!' Een kostbaar en kostelijk ogenblik', aldus deze *kroniekschrijver*.

Een klein detail. Maar het tekent de situatie van die augustus-maand in 1944. Ds. Knoop doorbreekt even het vergader-protocol (dat kon hij altijd meesterlijk!) en improviseert een broederlijke bemoediging. Wat hadden de broeders in die dagen het nodig: náást elkaar staan! Ook in het gebed. Op die 11e augustus hebben ze samen gebeden, bij monde van ds. D. van Dijk: 'Vader, om Jezus' wil, laat ons Uw weg zien en trouw daarin wandelen in het vaste geloof, dat als wij gaan in Uw weg, het alles goed komt'.

Het werd Gods weg van 1944 tot 1984 en verder.

C. J. Smelik

De Christian Reformed Church in perspectief

Ter gelegenheid van het afscheid van Dr. John H. Kromminga, professor in de historische theologie en rector van het Calvin Theological Seminary (Grand Rapids, Michigan, USA) in 1983, werd hem een feestbundel aangeboden met de onderstaande titel. Deze bundel, waaraan mensen uit diverse kerkgenootschappen en uit diverse landen een bijdrage hebben geleverd, werd door de redacteuren Peter de Klerk en Richard de Ridder in drie eenheden onderverdeeld welke parallel lopen met het werk, de interesses en de activiteiten van Dr. Kromminga. De ondertitel van het boek weerspiegelt deze indeling: 'studies over haar geschiedenis, theologie en oecumeniteit'.

De historische artikelen hielden zich bezig met onderwerpen als: het Oostfries element in de CRC, de architectuur van kerkgebouwen van de CRC, de kwestie over de vrijmet-selarij in Holland, Michigan tussen 1879 en 1882 (één van de factoren die leidden tot de aanzienlijke groei van de jonge CRC), de constituering en opheffing van twee gemeenten in de staat Colorado in 1893 (de trieste verwickelingen rond de Nederlandsch-Amerikaansche Land- en Emigratie Maatschappij en rond o.a. prof. dr. M. Noordt zij), het americaniseringsproces van H. P. Scholte (een samenvatting van de dissertatie van L. Oostendorp, H. P. Scholte, *Leider van de Afscheiding van 1834 en stichter van Pella*) en de moedige poging van het Duitse element in de CRC om Christelijk hoger onderwijs op te zetten door het stichten van Grundy College (1916-1934) in Grundy Center, Iowa.

Wie zich interesseert voor belangrijke facetten uit het leven en de structuur van de CRC, zal ingenomen zijn met de nauwkeurigheid en de grondigheid van deze artikelen. De wijze waarop bepaalde zaken worden voorgesteld, roept evenwel ernstige bedenkingen op. Zo wordt het conflict over de vrijmetselarij tussen de CRC en de Reformed Church in America (RCA) voorgesteld als een conflict dat inherent was aan het proces van amerikanisering; een voorstelling van zaken die voorbijgaat aan de religieuze en internationale dimensies van de vrijmetselarij. En of men het gebrek aan aandacht voor architectuur in de vroege en recente geschiedenis van de CRC moet uitleggen als een vorm van iconoclasme is arbitrair. Een relevante vraag zou bijvoorbeeld kunnen zijn: welk verband bestaat er tussen de hoger wordende levensstandaard binnen de CRC en de bereidheid tot het inwinnen van architectonische adviezen? Wie zich nauwelijks een dak boven zijn hoofd kan permitteren, ziet weinig in een dure architect die hem komt vertellen op welke manieren men dat dak kan bouwen!

Nog onbevredigender is het wanneer geschiedschrijving nalaat een breder theologisch kader te bieden dan alleen 'de feiten', hetgeen de lezer doet verzuchten: nou en? De artikelen over de gemeenten in Colorado en over Grundy College moeten helaas zo worden gekwalificeerd. Je vraagt je af waarom ze eigenlijk gerangschikt staan onder de titel 'De CRC in *perspectief*'. Een perspectief biedt meer dan een beschrijving of documentatie van gebeurtenissen. Men mist in deze artikelen de *theo-logische* integratie van feiten, die geschiedschrijving een *pedagogische* dimensie geeft.

Het tweede deel bestaat uit een aantal theologische artikelen over onderwerpen die men onder dogmatiek zou kunnen rangschikken. Harry R. Boer presenteert en evalueert de pre-millennianistische opvattingen van D. H. Kromminga, postuum gepubliceerd in 1948. Volgens Boer waren deze opvattingen zowel reformatorisch als schriftuurlijk; maar: de postume publikatie ervan werd noodzakelijk juist vanwege de twijfels daaromtrent binnen de CRC. In een bijdrage van Richard de Ridder wordt het gereformeerde kerkrechtelijke principe aangevochten dat een dominee normaal gesproken voor het leven het ambt bedient. Zijn belangrijkste argument is dat het toenemend aantal 'speciale ambten' in de CRC (die, zoals contractueel overeengekomen, niet noodzakelijkerwijs voor het leven hoeven te gelden) een vergelijkbare praktijk

rechtvaardigt in het gemeentepastoraat: de mogelijkheid om met instemming van beide partijen het leraarsambt tijdelijk te bekleden. De overige drie bijdragen in dit deel zullen de lezers van *De Reformatie* zeker interesseren: 'De CRC en het Verbond' (Anthony A. Hoekema); 'Het Koninkrijk Gods in de geschiedenis van de CRC' (Fred H. Klooster); en 'Het begrip 'antithese'' (Henry Stob). Deze artikelen zijn van de hand van collega's van Dr. Kromminga. Deze artikelen kenmerken zich door een duidelijk respect voor de CRC en een pastorale betrokkenheid met een kerk die zich geroepen weet de schriftuurlijk-gereformeerde levensvisie in de Noordamerikaanse samenleving gestalte te geven.

Voor al deze theologische artikelen raken het huidige leven en denken binnen de CRC; een groot deel van de discussies aangaande de leer binnen de CRC draait om hetgeen hier aan de orde wordt gesteld - het ambt in de kerk, het Koninkrijk Gods, de verhouding van Christen tot de wereld. Een reactie op deze artikelen is dringend gewenst, ja noodzakelijk. *De Reformatie* mag dan niet de geëigende plaats zijn voor zo'n reactie, wel is het een feit dat wat in de loop der jaren over dezelfde onderwerpen in *De Reformatie* is verschenen, van wezenlijk belang is voor het verhelderen van zaken waarmee de Noordamerikaanse christenheid wordt geconfronteerd.

In het laatste deel vindt men artikelen die de oecumenische contacten van de CRC behandelen. In Noord-Amerika is de CRC lid van de North American Presbyterian and Reformed Council (artikel van de hand van John H. Bratt), en zij beweegt zich meer en meer in de richting van de RCA (artikel van de RCA theoloog I. John Hesselink, Jr.). De geschiedenis laat zien dat de CRC vrijwel altijd een goede verhouding gehad heeft met de synodaal-Gereformeerde Kerken in Nederland (deze zaak wordt belicht door Doede Nauta) en met de Christelijke Gereformeerde Kerken (artikel van Willem van 't Spijker). De rol van de CRC als een van de initiatiefnemers van de G.O.S. wordt onder de loep genomen door de CRC dominee en algemeen secretaris van de G.O.S., Paul Schrotenboer. Tenslotte analyseert Klaas Runia de argumenten van diegenen in de CRC die het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken voorstaan.

Men hoeft bepaald geen ingewijde te zijn om uit de hier genoemde onderwerpen te conclu-

deren dat leidinggevende figuren in de CRC hun koers laten bepalen door een oecumenische agenda. Weliswaar hebben bepaalde onderdelen van die agenda (bindingen met de RCA, de G.O.S. en de Wereldraad) tot openlijk protest geleid en tot verzet, maar de omvang daarvan neemt de laatste tijd weer af. Wat er aan bezorgdheid naar buiten is gekomen werd niet veroorzaakt door het openlijk oproepen tot het aangaan van oecumenische contacten, maar door de aanvechtbare *principes* achter, en de twijfelachtige *procedures* waarmee men deze contacten wil handhaven en consolideren. De zorgen die men in de CRC heeft zijn terecht; het streven naar de oecumene heerst al zo lang binnen de bureaucratische kerkstructuren dat niet goed geïnformeerde kerkleden bevredigd worden in hun onverschilligheid en veront-ruste leden overtuigd raken van hun onmacht met betrekking tot het oecumenisme.

We besluiten deze boekbespreking met twee notities. In de eerste plaats achten sommigen het een winst te weten hoe anderen buiten de CRC over hen denken; de diversiteit van de kerkelijke achtergrond van auteurs wijst reeds in die richting. Deze (al te nadrukkelijke Amerikaanse, menselijke) neiging kan helaas leiden tot het niet meer zien van het werkelijk noodzakelijke: te weten hoe het Woord van God ons ziet. Dat anderen buiten onze kerkgemeenschap ons iets over onszelf vertellen is alleen zinnig indien dat ons heenleidt naar de weg die de Schrift wijst en ons aanmoedigt om kerk van Jezus Christus te zijn. In de tweede plaats vragen wij ons af, na het lezen van de beknopte schets over het leven en het werk van Dr. Kromminga, wat de lovende term 'kerkleider' inhoudt. Immers, deze eervolle aanduiding wordt gebruikt voor een leidinggevende kerkelijke figuur wiens oecumenische onberadenheid (hij leidde een kerkdienst tezamen met een rooms-katholieke priester een vrijzinnig-ag-nostisch predikant) en wiens misbruik van het ambt (een dame die niet tot predikant in de CRC bevestigd kon worden, werd door hem wel bevestigd in een ander kerkgenootschap) zoveel aanstoot hebben gegeven in de kerk die hij beweerde lief te hebben.

N. D. Kloosterman
Orange City, Iowa
U.S.A.

Plaatselijke boekhandel vervangt plaatselijke kerk

Onder deze titel schreef dr. M. Brinkman in het dagblad Trouw een artikel over secularisatie; in de zestiger jaren werd die secularisatie juichend aangeprezen, maar zit men nu niet met de kater ervan? De afstand tussen de mensen van vandaag en de geseculariseerde kerken is groot geworden, een kloof gelijk.

Is die kloof nog te overbruggen? In elk geval is er een enorme vraag naar theologische bezinning, die ècht op levensvragen ingaat. Een boekje als dat van de Amerikaanse rabbijn Harold Kushner onder de titel *Als 't kwaad goede mensen treft* – dat in wezen een moderne variant op het boek Job is – beleeft de ene druk na de andere. Ook de diep religieus geladen dagboekfragmenten van Etty Hillesum hebben tienduizenden lezers bereikt.

Kennelijk zoeken mensen in groten getale naar verwoordingen van ervaringen, die ze herkennen en waarvan de religieuze verwoording hen inspireert en bemoedigt. Waar de plaatselijke kerk hun die verwoording niet meer aanreikt, voorziet kennelijk de plaatselijke boekhandel wel in die behoefte.

Er is zoiets als een niemandsland ontstaan tussen een duidelijk verleden en een aangeschreven onduidelijk heden.

Er groeit thans een generatie gelovigen op, wier verwarring en onzekerheid misschien nog wel het best met deze versregel van Neeltje Maria Min kan worden omschreven: 'Mijn moeder is mijn naam vergeten en mijn kind weet nog niet hoe ik heet'. Met andere woorden: aan m'n ouders (het oude) heb ik niets meer en aan m'n kinderen (het nieuwe) heb ik nog weinig.

Vlak na de oorlog en later nog eens in de jaren zestig zijn veel christelijke organisaties ontmanteld. Of dat zinvol is geweest of niet laat ik graag in het midden. In elk geval kan worden vastgesteld, dat een aantal organisaties, waarvan het christelijke een volstrekt lege huls was geworden er ook min of meer om gevraagd had.

Deze secularisatie heeft echter wel bewerkstelligd, dat er nu nog amper instellingen buiten de kerk in onze samenleving zijn waar nog naar een vorm van evangelievertaling wordt gezocht. De pogingen daartoe van de traditionele christelijke organisaties als bijvoorbeeld een Vrije Universiteit, een Unie School en Evangelie of een NCRV – om me maar tot het protestantse kamp te beperken – zijn voor velen bij voorbaat al verdacht. Zo expliciet hoeft het voor hen niet meer.

Zij hebben al lang hun eigen vertaling van het evangelie gevonden in een Amnesty- of IKV-groep of in de een of andere vorm van sociaal werk. Zij behoren doorgaans tot een generatie, die zelf de verhalen en de woorden van de bijbel en traditie nog goed kent. Hun kinderen kijken er soms maar wat vreemd tegenaan. Wat bezielt hun ouders toch? Wie legt hun dat uit?

In vele kerken wordt daar zondag na zondag gewetensvol een poging toe gedaan, maar de drempel van die kerken is voor duizenden al veel te hoog geworden. Daarom is het denk ik een hele lange weg om het evangelie nu door te vertalen naar mensen, die zich eigenlijk al lang verzoend hebben met de gedachte dat je belangrijke levensvragen hebt én dat je hobby-isten hebt, die die vragen religieus verwoorden.

Die lange weg terug naar de prachtige verhalen uit de bijbelse traditie en de grote woorden, die onze cultuur zouden kunnen dragen – zoals bijvoorbeeld woorden als genade, vergeving, barmhartigheid, schuld, ontferming, gerechtigheid, enz. – zal denk ik vooralsnog eerder lopen via de massamedia dan via de kerk. Het contact met het televisietoestel is voor velen nu eenmaal directer. En als het waar is dat kunstenaars, dichters en schrijvers de antenne van een cultuur vormen, zal de christelijke geloofsverwoording er ook alles aan moeten doen hun wereld, die tegelijk ook onze wereld is, te verstaan.

Of daarmee het secularisatieproces tot stilstand kan worden gebracht? Ach, dat weet niemand. Er spelen zoveel factoren mee.

Hoogstens valt te constateren, dat niet alleen een aantal verkalkte christelijke organisaties een lege huls hebben achtergelaten, maar dat de in de jaren zestig en zeventig zo zeer toegejuichte secularisatie ons evenzeer met een enorme lege huls heeft opgezadeld.

Boekhandel, massamedia en literatuur moeten de officiële kerken vervangen, omdat die kerken de mensen toch alleen maar kunnen boeien met parmantige politieke uitspraken?

C. J. Smelik